

روحم ولیہ

بوالفظ طوی معنوں کی جگہ جگہ بکارتی نامی ملکت کے ویریدی بہرہ
 واری یہ صورتیں تجزیہ لفظ کی جو نامہ مع صدر و ملک کلور لڑدہ برتا
 ایضاً ہی انکی اول یعنی مکتوبی کرار اور ذوقی لکھ کرہ خط اندیکدہ بورا
 ایضاً ایہ یوم : نواز کلمہ سہا حال بخردنہ او وصف ترکیبی خانہ
 بنفرتی لفظی اولیہ اول یعنی صورتی بک ، نواز ، نواز سے
 کلوری نونک فصیلا (جواز) و (نوازل) و نواز در طبعی آتدی
 وصف ترکیبی در یہ حکم لفظی می لفظ ایہ لہر ، و نواز ، بنہ نواز ، کلور نواز
 ترکیبندہ وھی بنہ نونک نونکی اما او نونک . اما ہی نونک ناموسی
 ترکیبندہ نواز سہ ایہ نوازی تاکہ ایہ و نوازی نونک فصیلا یا سہ
 ایسی نہ یالیم . درہ پہ سہ یور بلایہ کلمہ فارسی بی شہ
 بر آراودک کیفی ایہ لفظی لفظی و کلمہ یا
 ہی نونک لفظی اولیہ تحف منجہ لفظی یا سہ کم ایہ ہیئت
 و حدیثہ لہا نونکی اختیار ایہ کلمی بلایہ بندہ . و لہر نہ فارسی برکہ
 (افزار) کلمی کوزیہ ایسی . یا نہ (یولار) کلمی یا ذوقی لکھ
 سوالہ بر (لہ) اشارت قدیمی . ہولار صفتی آراوم ، بلایم

مکمل (لام ایله سببه) لیس لریوز اشارنی ایسه . بر بانه وها کیرسه اولدم .
 بیج لریوز و بالریوز بر کلمه ایشماسه ایلم . چینه بر کلمه بر لفظ کفایه
 یا بر لریوز اوزرینه آلتور و یا فود آلتنه لایم کوریلدک نرک اولدور .
 نلده لفتک ندره سنک (بلع) لوقعه صفا دره (ازدرام)
 بوجک لفری لفته صفا سنکدره . قونمه کلوسی وار ایکنه (بلع)
 کلر سنک اشغالی بیلدوم لله بلدیور . شوقور وارک ترکجه (بلع)
 سنکدره . ازدرام سنکدره . آلتک ایکنه صوری لفته (بلع)

آله صفا لفظ ازدرام آله صفا دسجه ایلم
 لقم رفت ایته بلع کلر سنک اشغالی بیلدوم لله بلدیور دسجه ایلم
 بلع کلوسی بیلدور دسجه ایلم . عدم لریوز کلوسی دکل اشغالی لفظ
 نلکسنم . نایا ازدرام رفی کلوسی عدم عدم اشغالی بایه ایله
 نلک ایکنه سولایسنم . شوقور سنک ایکنه بایه بایه ایکنه سنک
 وار ایکنه . بی لفظ بیج آلتور دکلر آلتور سنک اشغالی
 لفظ ایکنه الفاظده ایکنه لفظ بایه ایکنه (اشغالی)
 لایه دره (موجود) دیک و یا فود لایه (موجود) عدلی تریله
 عجبیا (موجود) کلمات ایکنه نه وریو اشارت قوللایسنه دیک
 نلکدره لریوز لریوز کوز کوز و لریوز . اورام (موجود) دیک
 (موجود) لفظ لریوز لریوز . ایکنه بایه ایکنه لریوز

بر لفظ اگر مذكور یعنی ترك انچه ابره آتی بقده نه تلفظ وارد در .
 لفظ مذكور یعنی همچو انچه ابره آتی بقده انها ابره . چنانکه
 لفظ مذكور ابره لفظ ترك بنفرتهم ای بندر . لفظ مذكور ابره
 کندیله قطع الفت ابره و مکرر که نهانندم بزبانزد و کلمه معنی
 افهام ابره . بنام صفت لفظی ترکیب شده کلمات غیر دربار بصحیح و فی
 صفت معنی ابره ساه عوامه قدر انشاء استجابند . در ذریع ایلی
 صفت معنی لفظ فارسی لفظی صفت ساه عوامه رکله اربابانده استعملند .
 سکه برده ترکیب (طامون) وارد در که اصلی (یا مودنه) در .
 صفت رکله . بروقت ساه عوامه در سفت ابره . نه نیم سیمیه دره
 بولد بر باد سنک زکر و ایزاد انند . بیکلامی اهراس بندر . فقط
 لفظ مذكور در . آنکه انیت ساهه و طامیه نه قطع اهراس . بیلور
 قول الامانیز (عینله و ضله فله آدم ابا فزده ابره . کندی فی
 با ابوالنور لفظ کوشمیز) در کوشمیز بیکلامی در اید ریز .
 یازمانیز . چنانکه بیکلامی صفت لفظی صفت فارسیز با طامیه سانس
 راز اهراس و طامون لفظی لفظ ترکیب ندره بیکلامی طامون بنا
 اولکسی ندی اکتیسی رهی اهراس . مع مانیه بیکلامی دره
 شریک رکله . بنا استعمالده سفت . ساهه ابره
 کوشمیز معنی ابره اجماع انچه لفظه مراقبت طامیه صفت
 شریک ابره لفظه اهراس اهراس اهراس اهراس
 اهراس اهراس اهراس

TDV İSAM
 Kütüphanesi Arşivi
 No 26.2283

به لغته (طوبی) تو بد لغتی است که زبانه مستطافانه با هفتاد و نه غزل را
 لغت کلمه سوره آورده تا قیامت: (و کلمه نهم وصل یار فردوس ،
 بدی گشت اخبار صوم) بنی در نظم استنها داده ابرو انتم
 حتی کاریت بهور بله عدالتهم. ضحکه آنرا کلمه عمده صانه (طوبی) جسته
 (ارجمه) در بر. استخوانی که نازنی باب القویات صوم ایسی ام
 بر کلمه با بهورنی انضامی است.

کلمه انصاره ، کلمه انزال به الفاظ غبه شامی و به عدالت
 ضحکه (زنام) بولاره و نیز که کلمه وارالمه انصار تو لایق
 قولنامه این بار. نضله کلمه کوشی زلام رضی بود و البته که
 ساج هم قاشی و نیز که قولنامه. فقط کبار و به نیز اصطبله
 کدییم جا کله سببش ها بر کوشی کلمه و یا بولاره
 کوشی بله. فقط بر قولنامه این غزلیت کوشی کله کله
 کسی سادک ایمنه ظرافت است که کلمه با کوشی
 و نیز که کوشی نضله کوشی ان لغت کلمه کوشی. بوقلمه کله زلام
 و نیز که بولاره نصیرلی کوشی کلمه آنست بولاره کلمه
 براف بهید بهایه ایمنه کذا (زنام) هم آلم
 زنامه ان کلمه فقط میانه (زنام) و یا زما مداره انست
 نصیرلی قولنامه. زلام کله امور و کلمه بولاره
 در لغت اداره انست بولاره انست اولاندر کلمه نصیرات
 میانه و نیز. ایینه بوشامه (افزار) و نیز کلمه

TDV İSAM
 Kütüphanesi Arşivi
 No ZE.228.4

عادت اولیسه . حد لکه سکر زده ، شبانه بانامه اثر کرده بایک
صورت دفعه تصادف همدار . از جمله تقصیر کوی بی محمد بیته راز اولیسه
و ضاه کی قصیه سنه :

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 26.228.5

فهادی کوی بوتند . لغتین صله بوقه
بیچ فارم ابرر اینم ~~صفت~~ بر دیو کرا نجانی
نه دیو افساری بوقه بر بار کله هفت بیکریم
ضرو جمله . ویرام اگران لکه بیک مالای
قطعه سنه ابراد اولیسه . دیوار نفس زنه دیو بولاری بوقه بر بار کله
هفت بیکریم . ویم بلور دی . فقط وزنی می نطه آینه (بولار)
کله سنه . کوزنده زیاده برده ویرام . و بو صورتله آهنگ
طراحی نصیه . انفراتند محذوری و ابرام . نطام کله سی بار کله
وزنه کله زنه . و مثلا (نه دیو اما بولار سنه بار کله هفت بیکریم)
دعای قابل ابرام . فقط (افسار) نصیه هفتم نندون سنه . هفتم
رأیته معلوم نندون . کمانده اولیسه برابر قولانم . نصیه
کله کلمه بی پروا حتی بالوترازم ~~نندون~~ . سنه بی کلمه بی
نصف نوز سنه عدا به بلور . کله ~~نندون~~ . سنه بی کلمه بی
فقط لغتیه . آلفه ~~نندون~~ . سنه بی کلمه بی
لغت یاز نطه برابر (نوز سنه) نصیه هفتم اولیسه نصیه
بی سنه بی کله ~~نندون~~ . سنه بی کلمه بی
کندوس نصیه ~~نندون~~ . سنه ~~نندون~~ . سنه بی کلمه بی

آینه مکارنه بر نفع درسی ادبی و درسه الهام ، بوفاروه نفعیه
 ابرار اینیکم بنیده (طمانه) نصیبی کوره (سلسویم) اندی بمرایستاریم
 اخله ارباب درسی و پربرکه اولسن نصیب لری پرواسرجه باز بوسر ریم
 نصیب ابره بلدر لر بودر لولا خطه لکیمت طرفونه وارد اللدرسه اللدرسه
 ارباب خصیفتن نظر لر دزه نور الهفت همداریم لر ، فوکه بر لفظ
 ویا اخصان سوره بر عطفونک تزکری معانیدر ابره آئی عربی ویا
 فایس بر کلر ایله ابرار انجمن ویا فود اسفار ویا صومر سینه
 خول امیک ابله نصیب عیب اینر ، بیاه علیه زوجهیه ویا فاروقیم
 لفظی خطه ابرار اینیکه خطه انجمن اضای ریا اضای ابله
 تزکری سراج ویا نصیب اتعالی خطه اقبان ابره کلن اوغلا انجمن
 سوره سوره ابره بر عطفه بر سانه کی آسینه بار انجمن
 سوره سوره از لفظی اقامه ابره کلن آسینه قاضیه

TDV İSAM
 Kütüphanesi Arşivi
 No 26.228.6

اوله طمانه کله بلدر
 کلمه ایله کلمه ایله کلمه ایله کلمه ایله کلمه ایله کلمه ایله
 رای و فکرینه تابع
 مدونا نیزی الکلی البه دره شنی ایلیم

بیرک
 اعلی

بورده بازار کوزله برو نسه کندی کوشنیکم بیلادی ، اولونه کوراک
 آسینه براسه نصیبینه ناصد قدر ، اسناشک فکسسه بر کلن اولونه نجات
 قرو علفش اوله لدر ، انابه اللله لر وکنش لعی دره ، کورد رها پالی ، رفا
 ونا ، سطر اللله برابر برده بولند لفظی کلن افرطراب لر ، بوقصره اکلر بولور

دپوه عموميې كېرمان استرېس خبر وېر . باري عثمانی راينري
 وکلي صدي بکه مراجعت ايدو لم . فقط کيرمان استرکک هاله
 فرانسه فسنی اختيارات . ترکي فسنی سه ياره اشترک . عاداتاً
 نيم دواړ قلمی کبيد . په فرانسه فسنی کونجرتلک افتدار
 فسنی ترقي واردر . نيمالم ماليزا فقير اولقده مقدر استرېس

Rûhum Velîd

Bu hafta Talha'ya (1) mektûbun geldiği halde bana bir şey yazmamış olmalısın ki vermedi. Ben de var mı diye sormadım. Geçen haftaki cevâb nâmemde sorduğun kelimelerden birinin izâhını unutmuş olduğumu mektûbunu tekrâr okuduktan sonra tahattur ettiğimden burada izâh ediyorum: Nevâz kelimesinin hâl-i tecerrüdünde ve vasf-ı terkîbi hâlinde başka Nevâziş başka teleffuzu olup olmadığını sormuş idin. Nevâz, ~~Nevâz~~ kelimeleri NÜN'un fethiyle (Cevâz) ve (Nevâzil) vezinlerindedir. Tabîî aldıkları vasf-ı terkîbîlerde de yine harekelerini muhafaza ederler. Dilnevâz, Bendenevâz, Hâtirnevâz terkiplerinde dahiyine NÜN'ların fethi ile okunur. Ama Sâmi Bey Kaamûs-ı Türkî'sinde Nevâziş ile Nevâz'ı fetha ile ve Dilnevâz'ı NÜN'un zammiyle yazmış. Ne yapalım. Dört bin beş yüz yıllık bir kelime-i fârsîyeyi bir imiş Arnavud'un keyfi için unudacak değiliz ya.

Sâmi Bey, lûgatinde o kadar tuhaf masharalıklar yapmış ki insan hayret ve hiddetden hangisini ihtiyâr edeceğini bilmiyor. Dün yine karıştırırken (Efsâr) kelimesi gözüme ilişti. Yanına Yular kelimesini yazdıktan sonra şöyle bir (Ls) işâret koymuş. Rümûzlar sırasında aradım, bulamadım. Meğer (Lâm ile Sîn) lüzûmsuz işâreti imiş. Bir yaşıma daha girmiş oldum. Hiç lüzûmlu veya lüzûmsuz bir kelime işitmemiştim. Çünkü bir kelime bir lûgat kitâbına ya bir lüzûm üzerine alınır ve yâhûd alınmasına lüzûm görülmeyerek terk olunur. Meselâ ben lûgatimin mukaddimesinde (Bel') yutmak ma'nâsınadır. (İzdirâm) büyücek lokmayı yutmak ma'nâsına müsta'meldir. İzdirâm müsta'mel değildir. Anın için zarûrî lûgate (Bel'i) alacağız fakat İzdirâm'ı almayacağız demiş idim.

Hem dikkat et, Bel' kelimesinin isti'mâli bîlüzûm olabilir demişim, Bel' kelimesi bîlüzûmdur dememişim. Adem-i lüzûmu kelimeye değil isti'mâle ma'tûf kılmışım. Sâniyen İzdirâm'da dahi kelimenin adem-i (1) Ebuzziya Tefik Bey'in ikinci oğlu (öl. 1931).

6

adem-i isti'mâlini beyân ile kabûl etmediğimi söylemişim. Şu halde Sâ_ mî Bey için yapacak iki şey var idi. Biri lûgati hiç almamak diğeri aldıkdan sonra isti'mâlden sâkit olmuş elfâzdan ise benim lûgatimde yazdığım gibi (Zemânımızda mehcûrdur) demek ve yâhûd bir (Mehcûr) alâmeti koymak idi. Acebâ (Mehcûr) kelimesi için ne dürlü işâret kul_ lanmış diye tekrâr rümûzlarına göz gezdirdim. Orada da (Mehcûr)a be_ del (Metrûk) lâfz-ı garibini buldum. İşte bu da ikinci bir garâbet. Bir lâfız eğer metrûk ya'nî terk olunmuş ise anı kayda ne lüzûm var_ dir. Fakat Mehçûr, yani Hicr olunmuş ise anı kayd iktizâ eder Çünkü Lâfz-ı Mehçûr ile Lâfz-ı Metrûk başka başka iki şeydir. Lâfz-ı Mehçûr demek kendisiyle ^a köt'-ı ülfet edilmiş demektir ki zemânımızda zebân_ zed değildir ma'nâsını ifhâm eder. Meslâ Cehennem ~~lâfz-ı Fârisî olduğu~~ ~~halde lisân-ı avamda değil edebiyâtda müsta'meldir~~ lâfzı, Türkçeleş_ miş kelimât-ı Arabîyedir. Cahîm dahi cehennem ma'nâsına iken lisâ_ n-ı avâma kadar intişâr etmemiştir. Dûzah ise cehennem ma'nâsına laf_ z-ı Fârisî olduğu halde lisân-ı avamda değil edebiyâtda müsta'meldir. Şimdi bir de Türkçe (Tamu) vardır ki aslı (Tamun)dur. Cehennem demek_ dir. Bir vakit lisân-ı şîrde müsta'mel idi. Nitekim Süleyman Dede Mev_ lûd risalesinde ikir ve îrâd etmiştir. Bu kelimeyi herkes bilir. Fakat lâfz-ı mehçûr'dur. Anınla ünsiyet-i lisânîye ve kalemîyemiz kat' edil_ miştir. Biliriz, kullanmayız. (Ayniyle vaktiyle filân adem ehîbbâmız_ dan idi. Kendisini pek iyi tanırız, fakat görüşmeyiz) dediğimiz gibi bu kelimeye de öyle deriz, yazmayız. Çünkü bugün Cehennem lâfzına ma_ halle karıllarının bile lisânında dâir olduğu ve Tamu lâfzı elfâz-ı Türkiyemizden bulunduğu halde bize evvelkisi mûnis, ikincusu vahşî olmuştur. Ma'mâfih bu kelime de metrûk değildir. Belki isti'mâlden sâ_ kittir. Çünkü yazma bir kitâbda gürülünce ma'nâsını bilmek için elbet_ te lûgate mürâca'at olunacak. Metrûk ise ~~bu~~ lûgate almamalı. Metrûk olmayıp da mehçûr ise işâret etmeliyiz. Ben lûgatime (Tamu)yu koydu_ ğum gibi en güzîde ~~şükû~~ şü'erâmızdan bâhusûs gazelserâlıkla meşhûr olan Bâkî'nin ;

(Değil mi bezm-i vasl-ı yâr firdevs,
Belây-ı mihnet-i ağır tamu...)

kemâliyle

(öl. 1421)

2

7

â

Beytini de makaam-ı istiḥâd da îrâd etmişim. Hatta kelimeyi meh-
cûr bile addetmemişim. Çünkü Anadolu'da umumen Cehennem'e (Tamu) ,
Cennet'e (Uçmak) derler. İstanbul'daki nâzende Beyefendilerin Tamu
dememesi ile bir kelimenin mehcûriyeti iktizâ etmez. (L)

Gelelim Efsâr'a : Bu kelime olsa olsa elfâz-ı gayr-ı me'nûsedan
ad olunabilir. Çünkü (Zimâm) Yular, Dizgin kelimeleri varken Efsâr
kullanan olmaz, Nasıl ki bugün gümüşlü zimâm dahi mevcut iken herkes
kayışlı dizgin kullanıyor. Fakat kibârdan birinin istabline sâdece
gidilecek olursa Seyisbaş sana bir gümüşlü başlık veye yular da gös-
terebilir. Fakat biz kullanır isek garâbet göstermiş oluruz. Çünkü
herkes sâdelik içinde zarâfete alışmış olduğundan bârgîrine gümüşlü
dizgin takıp da halka mashara olmağa lüzûm yokdur. Bu kabilden olarak
Zimâm, Yular, Dizgin ta'birleri dururken bugün Atın yularını yenile-
dim. Yarine Bir efsâr-ı Cedîd mübaya'a etti. Denmez. Kezâ (Zimâm) da al-
dım. Diyen olmaz. Fakat mecâzen (Zimâmâmûz) veya Zimâmdârân-ı Devlet
ta'birlerini kullanırız. Zimâm-ı Umûr, Umûr-ı ~~Devlet~~ Devlet'in yuları
Zimâmdârân-ı Devlet, İdâre-i Devlet'i elinde bulunduranlar olanlar
demekdir ki ta'burât-ı mecâziyedendir. yuları İşte bu makaamda da (M)
(Efsâr-ı Umûr) diyemeyiz. Çünkü âdet olmamış. Halbuki şî'irlerimizde,
müşâyâne yazılmış eserlerde pek çok def'a tesâdüf olunur. Ez cümle
Nef'î'nin Gürcü Mehmed Paşaya (1) dâir Sihâm-ı Kazâ'daki kasîdesinde :

Koparıp kendi yötmuştur taşâğın hırsile yoksa
Nice hâdım ederler öyle bir dîv-i girâncânı
Ne dîv efsârı yok bir bârgîr-i heftpeker kim
Har-ı deccâldır derdim eğer olsaydı pâlânı

kıt'asında îrâd olunmuştur. Burada Nef'î (Ne dîv yûlârı yok bir bârgî-
r-i heftpeyker kim) diyebilirdi. Fakat vezni muâfaza için (Yular) keli-

(1) Gürcü=Hadım Mehmed Paşa. I. Mustafa'nın ikinci saltanatı sırasında
4 ay 14 gün Sadrîâzam. IV. Murad devrinde Sadaret kaymakamı iken
İdam Temmuz 1627 tarihinde idam edilmiştir.

6
mesinin zamm^esine lüzumundan ziyâde bir med vermek ve bu sûretle a^h henk-i mısra'ı nakîsmeye uğratmak mahzûru var idi. Zimâm kelimesi ise hiç vezne gelmezdi. Ve meselâ (Ne div amma yularsız bârgîr-i heftpeyker kim) demek de kaabil idi. Fakat (Efsâr) ta'biri hem kendisince, hem zemânınca ma'lûm ve müte'arif kelimettan olmakla berâber kulağa da hoş geleceğinden bîpervâ hatta bi'l-iltizâm isti'mâl etmiştir. Şimdi bu kelimeyi biz nasıl lüzûmsuz ad edebiliriz. Olsa olsa isti'mâlden sâkıttır. Deriz. Fakat lûgatimize almağa mecbûruz. Şurası muhakkaktır ki Sâmi Bey bu kelimeyi lûgatinde yazmakla berâber (Lüzûmsuz) kaydiyle benim o kelimeyi kabûl ederek bir şey söylememiş olduğuma ta'rîz etmek istemiştir, hâlbuki kendisi mu'teriz olmuştur. Çünkü lüzûmsuz ad ettiği kelimeyi kabûl etmek garâbetinde bulunmuştur.

İşte sana yine bir nevi' ders-i edebî vermiş oldum. Yukarıda Nef'î'den îrâd ettiğim beyitlerde (Taşak) ta'bîrini gören (Sansör) Efendiler ihtimâl ki oğluna edebiyât dersi verirken edepsiz ta'bîrleri pervâsızca yazıyor diye te'accüb edebilirler. Bu dürlü mülâhazalar kimin tarafından vârid olursa olsun erbâb-ı hakikat nazarında zerre kadar ehemmiyet hâsıl edemez. Çünkü bir lâfız veya a'zâ-yı beşerîyeden bir uzvun zikri me'âyibden ise anı Arabî veya Fârisî bir kelime ile îrâd etmek ve yâhûd isti'âre ve mecâz sûretlerine tahvîl eylemek ile tagyîr-i ayb etmez. Binaenaleyh Zevceyn veya Karı Koca lâfızlarını îrâd anların ictimâ'ını ve bu ictimâ ile zekeri veya müstehcen ve ma'yûb ~~edebî~~ tahattur iktizâ edeceğini iddi'a etmek ne kadar ma'kuul ise bir uzvu bir lisândaki isimle yâd etmeğe bed'ile lisân-ı âhardan o mefhûmu ifâde eder kelimât ahzına kalkışmak da o kadar doğru olabilir.

Pederin

Ebuzziya

Burada pazar günündenberi kış kendini göstermeğe başladı. Odun kömür ise âteş behâsına ta'bîrine mâsadaştır. İstanbul çekisiyle bir çeki odun nihâyet kırk guruşa alınabilir. Alınan odun ise değnek gibidir. Kömür daha behâlı, daha fenâ. Şu hallerle berâber bir de bulundu

ğumuz hâl-i ıztırâbmeâl bilinirse mevki'ımız anlaşılır.

Düyûn-ı Umumiye'ye girmek istersen haber ver. Bâri Osmanlı dâyinle_ri vekili Hamdi Bey'e mürâca'at edelim. Fakat girmrk istediğın halde Fransızca kısmını ihtiyâr et. Türkçe kısmı beş para etmez. Âdetâ bizim devâir kalemleri gibidir. Yine Fransızca kısmında gösterilen ıktidâr nisbetinde terakkî vardır. Ne yapalım malımızla fakîr olmak da mukad_ der imiş.

Konya 21 Kasım 1902

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 28228.13

Ruhum Velid

Bu hafta Talhâ'ya (1) mektubun geldiği halde bana bir şey yazmamış olmalısın ki vermedi. Ben de var mı? Diye sormadım. Geçen haftaki cevap mektubunda sorduğün kelimelerden birisinin açıklamasını unutmuş olduğunı, mektubunu yeniden okuyunca hatırlamış olduğumdan burada açıklıyorum :

Nevâz kelimesinin tek başına ve particip² tamlaması halinde iken başka başka şekilde söylenim¹ söylenmediğini sormuştun. Nevâz ve Nevâziş kelimeleri N'nin E ile okunuşu şeklinde (Cevâz) ve (Nevâzil) gibidir. Tabii, partisipe tamlamasında da yine E ile okunuşları devam eder. Dilnevâz=Gönül okşayan, Hâtirnevâz=Hatır gözetken, tamlamaların da yine N'ler E ile okunur. Bendenevâz=Kullarını hoş tutan, Ama Şemseddin Samî Bey (öl.1904) Kaamûs-ı Türkî adını verdiği Türkçe sözlüğünde Nevâziş ile Nevâz NE ileve Dilnevâz'ı NÜ ile, yani Dilnûvaz şeklinde yazmışmış. Ne yapalım, dörtbin beşyüz yıllık Farsça bir kelimeyi bir Arnavt'un keyfi için unutacak değiliz.

(2) Şemseddin Samî Bey sözlüğünde o kadar tuhaf maskaralıklar yapmış ki insan şaşmak mı, kızmak mı gerekeceğini bilemiyor. Dün yine karıştırırken gözüme (Efsâr) kelimesi ilişti. Yanına Yular sözünü yazdıktan sonra şöyle bir (Ls) işareti koymuş. Özel işaretler sırasında aradım, bulamadım. Meğer (L ile S) Lüzûmsuz işaretiymiş. Bir yaşıma daha girmiş oldum. Hiç lüzumlu ve Lüzûsuz diye bir kelime işitmemiştim. Çünkü bir kelime bir sözlüğe ya gerektiği için alınır ve ya alınmasına gerek görülmy²rek bırakılır. Meselâ ben lûgatimin Önsöz'ünde : Bel' yutmak demektir, (İzdirâ) büyücek lokmayı yutmak anlamında kullanılır. İzdirâm şimdi kullanılan bir kelime değildir. Bunun için lûgate zorunlu olarak (Bel') kelimesini alacağız, fakat İzdirâm'ı almayacağız. Demiştim.

Hem dikkat et : Bel' kelimesinin kullanılması lüzûmsuz olabilir. Bel' kelimesi lüzûmsuzdur. Dememişim. Lüzûmsuzluk olayın kelimeye değil, kullanışa dönük olduğunu söylemişim. İkincisi İzdirâm'da da kelimenin (1) Ebuzziya Tefvik Bey'in ikinci oğlu (öl.1931).

(2) Şemseddin Samî Fraşeri, aslında Arnavut olmayıp ailesinin Anadoludan o bölgeye iskân edilmiş Afsarlı Türkmen boyuna mensuptur.

, Kendisinden uzaklaşmış_
dır).

kullanılmamakta olduğunu açıklayarak kabul etmediğimi söylemiştim. Şu halde Samî Bey için yapılacak iki şey vardı : Biri kelimeyi hiç almamak, öbürü ise aldıktan sonra kullanmadan kalkmış sözlerdense benim lûgatimde yazdığım gibi (Zemanımızda mehcûrdur = ayrılınmıştır) demek ve yadut bir (Mehcûr) alâmeti koymaktı. Acaba (Mehcûr) kelimesi için ne türlü bir işaret kullanmış diye kullanmış olduğu özel işaretlere bir daha göz gezdirdim. Orada da (Mehcûr) a karşılık garip (Metrûk) sözünü buldum. İşte, bu da ikinci bir tuhafılık... Bir söz eğer Metrûk, yani terk edilmişse onu kayda ne gereği var ? Fakat Mehçûr, yani Hicr olunmuş = Ayrılınmış, uzaklaşmış ise onu yine de kayd etmek gerekir. Çünkü kendisinden uzaklaşmış, uzak kalınmış)sözü ile (Lâfz-ı Metrûk (Lâfz-ı Mehçûr= =Terkedilmiş, bırakılmış) sözü başka başka iki şeydir. Kendisinden uzaklaşmış, uzak kalınmış ~~zamanımızda~~ zamanımızda geniş kullanma alanı kalmamış ~~geniş kullanma alanı kalmamış~~ manasını anlatır. Meslâ Cehennem sözü, Türkçerleşmiş Arapça kelimelerdendir. Ca hîm de Cehennem anlamına iken halk diline kadar yayılmamıştır. Dûzah ise Cehennem anlamına Farsça bir kelime olduğu halde, halk dilinde değil, edebiyette kullanılmaktadır. Şimdi bir de ~~Türkçerleşmiş~~ aslı (Tamu) olan Türkçer (Tamu) vardır ve Cehennem demektir. Bir zamanlar şiir dilinde kullanılıyordu. Nitekim Süleyman Dede (1) Mevlid adlı meşhur eserinde bu sözü anmış ve kullanmıştır. Bu kelimeyi herkes bilir, fakat Mehçûr sözlerdendir. Onunla, gerek konuşmada ve gerekse yazmada alışkanlığımız kesilmiştir. Biliriz, fakat kullanmayız. (Tıpkı: filân kimse ahbablarımızdandı. Kendisini pek iyi ^evanırız, fakat görüşmeyiz) dediğimiz gibi bu kelime için de öyle deriz, yazmayız. Çünkü bugün Cehennem sözü mahalle karılarının bile dilinde bulunduğu ~~halkta~~ ve Tamu sözü Türkçe kelimelerden bulunduğu halde bize birincisi yakın, ikincisi yabancı ~~gibi~~ ve uzak hale gelmiştir. Bununla ~~beraber~~ beraber bu kelime de terk edilmiş değildir, belki bildik ve kullanılmadan kalkmıştır. Çünkü yazma bir kitapta görülürse manasının anlaşılması için elbette sözlüğe bakılacak. Metrûk, yani terk edilmiş olanlarsa sözlüğe alınmamalı. Metrûk değil de Mehçûr ise işaret etmeli.

(Lâfz-ı Mehçûr)

n

le

ab

Dev ne demek ? O yedi göğün bir efsârı yok
beygiridir ki

Eğer palanı olsaydı ona Deccâl eşeği derdim.

Dörtlüğünde söylenmiştir. Burada Nef'î Efsârı yok yerine Yuları
yok kelimesini kullanabilirdi, fakat vezni bozmamak için (Yuları)
kelimesinin U harfini ~~uzatmadan~~ lüzumundan fazla uzatmak ve bu şekil
de dizenin ahengini ~~haz~~ kusurlu hale getirmek kerkusu vardı ve meselâ
(Dev ne demek ? O yedi göğün bir yuları yok beygiridir ki...) demek de
kaabildi. Fakat Efsâr deyimi hem kendisince, hem zamanınca bilinen ve
anlaşılan kelimelerden olduğu gibi kulağa da hoş geleceğinden korku
suzca hatta isteyerek kullanmıştır. Şimdi biz bu kelimeyi nasıl lüzum
suz sayabiliriz. Olsa olsa kullanmadan kalkmıştır ~~diyebiliriz~~ deriz,
fakat sözlüğümüze almaya mecburuz. Şurası muhakkaktır ki Şemseddin Sa
mî Bey bu kelimeyi sözlüğüne almakla beraber (lüzumsuz) kaydiyle be
nim o kelimeyi kabul ederek bir şey söylememiş olmama şataşmak iste
miştir, hâlbuki ~~halkın~~ kendisi şataşıma uğramıştır. Çünkü lüzumsuz say
dığı kelimeyi kabul etme tuhaflığında bulunmuştur.

İşte sana yine bir çeşit edebiyet dersi vermiş oldum. Yukarıda Nef'î
'den getirdiğim dizelerde (Taşak) deyimini gören (Censeur) Efendiler
ihtimâl ki : Oğluna edebiyet dersi verirken edepsiz deyimleri çekinme
den yazıyor. Diye şaşabilirler. Bu gibi düşünceler kimin tarafından
gelirse gelsin doğrucu kimselerin gözünde zerre kadar önem taşımaz.
Çünkü bir söz veya insan organlarından biri nin anılması ayıplardansa
onu Arapça veya Farsça ~~bir~~ bir kelime ile ortaya koymak ve yahut
benzer bir ~~şey~~ şeye veya mecâz şekline
çevirmekle ayıp hali değişmez. Şu halde evli iki kişi veya karı-koca
sözlerini söylemek, onların birleşmelerini ve bu birleşme ile erkeklik
organını veya müstehcen ve ayıplı^{al}ları hatırlamak gerekeceğini iddia
etmek ne kadar akıllıca ise, bir organı bir dildeki adıyla anacak
iken ~~bir~~ başka bir dideki kelimelerle aynı kavramı anlatacak
kelimeler seçmeğe kalkışmak okadar doğru olabilir.

6

hal

'ye

Burada Pazar gününden beri kış kendisini göstermeye başladı. Odun, kömür ise ateş bahasına deyimi ^{mi} doğrulayacak gibidir. İstanbul çekisiyle (yani bir okka 1282 gram, kırk okka bir kantar ve dört kantar bir çeki hesabıyla) bir çeki odun nihayet kırk kuruşa (bugünkü râyîçle 160.000 lira kadar) alınabilir. Alınan odun ise ~~değnek~~ gibidir. Kömür, daha pahalı, daha fena. Şu hallerle beraber bir de bulunduğumuz ~~halk~~ ızdıraplı ~~durum~~ bilinirse durumumuz anlaşılır.

Düyûn-ı Umûmiye (Genel Devlet Borçları İdaresi) girmek istersen haber ver. Hiç olmazsa Osmanlı Alacaklıları Vekili Hamdi Bey'e başvurayım. Fakat girmek istediğin takdirde Fransızca bölümünü seç. Türkçe bölümü beş para etmez. Adetâ ^{2/3} birim devlet dâirelerinin kalemleri gibidir. Yine Fransızca bölümünde gösterilen iktidar oranında ilerleme vardır. Ne yapalım, kaderde malımızla fakir olmak da varmış.